

Nitelikler Çerçevesi Qualifications Framework

Prof. Dr. Mehmet A. KISAKÜREK
Ankara Üniversitesi

Bologna 1999

Aksiyonlar

1. Kolay anlaşılır ve kıyaslanabilir bir derece sisteminin adaptasyonu
2. İki-basamaklı eğitim sisteminin adaptasyonu
3. Bir kredi sisteminin oluşturulması
4. Hareketliliğin desteklenmesi
5. Kalite güvencesinde Avrupa işbirliğinin desteklenmesi
6. Yüksek öğretimde Avrupa boyutunun desteklenmesi

Prag 2001

Aksiyonlar

7. Yaşam boyu öğrenme
8. Yükseköğretim kurumları ve öğrenciler
9. Avrupa Yükseköğrenim Alanınının (EHEA) cazibesinin artırılması

Berlin 2003

Aksiyonlar

10. Doktora alışmaları ve EHEA – ERA sinerjisi

Bergen 2005

- Doktora alışmaları ve Avrupa Yükseköğretim Alanı (EHEA) ile Avrupa Araştırma Alanı (ERA) sinerjisi
- Yaşam boyu ğrenme
- Kalite güvencesi ve tanınma (ENQA) (ENIC/NARIC)
- Kurumsal otonomi ve yönetim

Süreçteki önemli alt başlıklar

- Derece yapıları
- Ortak dereceler
- **Nitelikler çerçevesi**
- Öğrenme Ürünleri
- Tanınma
- Kalite güvencesi

Nitelikler Çerçevesi

- Nedir?
- Hangi süreçler dahildir?
- Neden önemlidir?

Nitelikler Çerçevesi Nedir?

Ulusal nitelikler çerçevesi bir eğitim sistemi içerisindeki nitelikleri tanımlar ve bunlar arasındaki ilişkinin nasıl olduğunu belirtir. Nitelikler çerçevesi oluşturulurken şu konularda ayrıntılı olarak düşünülmesi gerekir:

- Yeterlikleri de içeren öğrenme ürünleri
- Düzey
- İş yükleri ve krediler
- Kalite ve kalite güvencesi

AB Hükümet Yetkilileri, Mart 2004'te Dublin'de toplanan Bologna izleme grubu Avrupa Yükseköğretim Alanının (EHEA) oluşturulması için bir çalışma grubu oluşturulması kararı almıştır. Oluşturulan bu çalışma grubu Dublin, Kopenhag, Edinburg, Stockholm, Budapeşte ve Riga'da olmak üzere 6 kez toplanmıştır

Nitelikler Çerçevesi

**Ulusal Nitelikler
Çerçevesi**

**Avrupa Yükseköğretim
Alanının Niteliklerinin
Çerçevesi**

Nitelikler çerçevesi belirli bir eğitim sistemi içinde tüm düzeylerdeki niteliklerin sistematik bir tanımını ve öğrencilerin bu nitelikler arasında hareket edebildiği bir genel çerçeve sağlar. Bu yüzden nitelikler eğitimin tüm amacını kapsayacak bir şekilde tanımlanmalı ve çerçeve çok yönlü olmalıdır.

Avrupa Komisyonu ve Avrupa Konseyi Eğitim Bakanları Avrupa iř g¼c¼ piyasasının, niteliklerin tanınması için ortak bir referans olacak bir *Avrupa Çerçevesi* olmadan düzg¼n ve kolay bir şekilde çalışamayacağını ifade etmişlerdir. B¼yle bir çerçevenin geliştirilmesi çağrısını *Lizbon* sürecinde yapmışlardır

Öğrenciler bir ulusal eğitim sisteminden bir Avrupa sistemine değil başka bir ulusal eğitim sistemine gitmektedir. Bu açıdan bakıldığında ulusal nitelikler çerçevesinin önemi büyüktür.

Nitelikler (yüksek öğretim):

Bir yüksek öğretim programını başarıyla tamamladıktan sonra belirli öğrenme ürünlerinin gerçekleştirildiğinin yetkili bir otorite tarafından onaylandığı herhangi bir derece, diploma ya da sertifika.

Avrupa Yüksek Öğretim Alanı Nitelikleri için Çerçeve:

Avrupa ulusal yüksek öğretim nitelikleri çerçeveleri ile bunların içerdikleri nitelikler arasındaki ilişkiyi şeffaflaştıran merkezi bir çerçevedir.

Avrupa Yükseköğretim Alanının niteliklerinin çerçevesi

AMAÇLARI

- Yükseköğretimde uluslar arası düzeyde şeffaflık
- Niteliklerin uluslar arası düzeyde tanınması
- Tanınma ile birlikte öğrenci ve öğretim üyelerinin uluslararası düzeyde hareketliliğinin sağlanması

Avrupa Yüksek Öğretim alanının nitelikler çerçevesi gözden geçirilmiş çerçeve olarak görülmelidir. Yani bir genel çerçeve işlevi görür.

Ulusal nitelikler çerçevesi (yüksek öğretim)

Ulusal düzeyde ya da bir eğitim sistemi düzeyinde uluslararası bir şekilde anlaşılan ve yüksek öğretimdeki tüm nitelikler ve diğer başarıların tanımlanabildiği, bir tutarlılık içinde diğerleriyle ilişkili olan ve yüksek öğretim nitelikleri arasındaki ilişkiyi tanımlayan tek bir tanımlama

Farklı ulusal nitelik çerçeveleri vardır.

Tüm eğitim sistemi için tek bir çerçeve kullanan bazı ulusal sistemler olduğu gibi farklı eğitim kademeleri ya da türleri için (mesleki teknik eğitim, genel eğitim gibi) çoklu çerçeveler kullanan ülkeler de vardır.

Çerçeveler amaçları ve bileşenlerindeki detaylarda çok önemli farklılık gösterirler.

Ulusal nitelikler çerçevelerinin geliştirilmesi için belirli bir yol bulunmamaktadır. Aşağıdan yukarı ya da yukardan aşağıya yaklaşımları veya bu ikisinin karışımından oluşturulan yaklaşımlar oldukça yaygındır.

***Ne Avrupa Yüksek Öğretim Alanı Nitelikleri
Çerçevesi ne de Ulusal Nitelik Çerçevesi konu
alanı yeterliklerini belirtmezler.***

Ulusal Nitelik Çerçeveslerinin Avrupa Yükseköğretim Alanı (EHEA) ile uyumlu hale getirilmesi için şu kriterlere uygun olması gerekir:

- Ülkedeki yükseköğretimden sorumlu bakanlık/otorite tarafından düzenlenmelidir.
- Yeterlikler, derece yapıları ve ulusal çerçeve arasındaki bağ iyi kurulmalıdır.
- Ulusal çerçeve ve yeterlikler öğrenme ürünlerine dayalı olmalı ve derecelerin ECTS kredilerinin belirlenmiş olmalıdır.

- Diploma eklerinde ulusal yeterliklere ilişkin bilgiye yer verilmelidir.
- Ulusal yeterlikler çerçevesini uygulamaya ilişkin yerel sorumluluklar açıkça belirlenmeli ve yayınlanmalıdır.

- Ülkeler arası tanımada problemler olabilir, bunun için kalite güvencesinin rolü açıklanmalıdır.
- “Kendi kendine sertifikasyon” prosedürü açıklanmalıdır.
- Tüm sosyal ortaklar çalışmalara dahil edilmelidir.
- Ulusal Nitelikler Çerçevesinin geliştirilmesi için yapısal fonlar sağlanmalıdır.
- Yapı esnek olmalı ve basitleştirilmelidir.

Nitelikler Çerçevesi Avrupa Yükseköğretim Alanının (EHEA) gerçekleştirilmesindeki temel araç olarak tanımlanmaktadır.

Bir niteliğe hak kazanılması öğrencinin verilen standarda ilişkin çalışma aralığını tamamlamış olduğunu ve/veya belirli iş yükünü yerine getirdiğini ve başarılı olduğunu gösterir.

Ulusal Nitelik Çerçevesleri Neleri İçerir?

- Öğrenme ürünleri
- Düzeyler ve genel yeterlikler
- Krediler ve iş yükü
- Profil
- Kalite güvencesi

Öğrenme Ürünleri

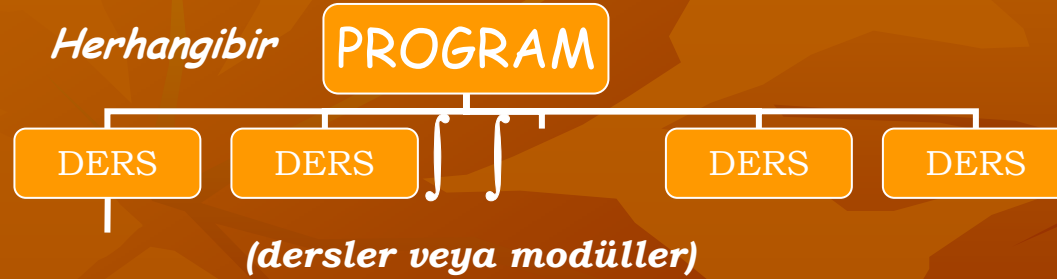
Öğrenme ürünleri belli bir öğrenme süreci sonunda öğrenenlerin sahip olmaları beklenen *bilgi- beceri ve yeterlikler* olarak tanımlanmaktadır.

CEDEFOP öğrenme ürünlerini *bir öğrenme sürecinin sonunda bireyin kazandığı ve/veya sergileyebileceği bilgiler, beceriler ve/veya yetkinlikler grubu olarak tanımlamaktadır.*

Öğrenme ürünleri, bir öğrencinin bilmeyi, anlamayı ve/veya öğrenme sürecinin sonunda yapabilmeyi beklediklerinin ifadesidir.

Öğrenme ürünleri üç farklı seviyede kullanılabilir:

1. Her bir yüksek öğretim kurumu için yerel seviyede (derslerde ünite/modül, çalışma programları ve deneyimler)
2. Ulusal seviyede (yetkinlik yapıları ve kalite güvence yönetimleri)
3. Uluslararası seviyede (tanıma ve şeffaflık amacı ile)

AMAÇ
(Öğrenme Ürünleri
Yeterlikler temel alınarak)

Öğrencinin ne kadarlık çalışmasını gerektirir (Student Workload)

Kredinin belirlenmesi

Kaynak: Atalay, S., Örnektekin, S., Peker, A.U., Hartoka, B. (2005). *Akademik Tanınma Bologna Süreci Türkiye Projesi (2004- 2005) Değerlendirme Toplantısı*. İTU

Her nitelikler çerçevesinin temel sorunu, yapısı ve içerdiği ayrımların sayısı ile ilgilidir.

Prag Bakanlar Konferansı'ndan (2001) sonra, Bologna süreci ile yüksek öğretimde şeffaflık, tanınma ve hareketlilik amaçlarının yerine getirilebilmesi için üç aşamalı sistem içerisinde öğrenme ürünlerini belirlemenin gerekli olduğu belirtilmiştir.

Üç Aşamalı Yükseköğretim Sistemi

Yükseköğretim'de 1. Basamak

- Lisans eğitimi (Bachelor (BA)/undergraduate)
En az üç yıl (3 veya 4 yıl)
- İstihdama dönük nitelik kazandırma

Yükseköğretim'de 2. Basamak

- Yüksek lisans (Master (MA)/graduate)
- Başlamak için lisans eğitimi bitirmiş olma

Yükseköğretim'de 3. Basamak

- Doktora eğitimi

Kaynak: Gümrükçü, H. (2006). *Lisans, yüksek lisans, doktora eğitim sistemi sunusu*. Avrupa Türkiye Araştırma Enstitüsü (ATA), Hamburg.

Ulusal Nitelikler Çerçevesinin etkililiği ve Avrupa genelinde karşılaştırılabilir yapıların oluşturulabilmesi açısından ortak bir kredi yapısına gitmenin yararları büyüktür.

Berlin bildirisi “ECTS’in (AKTS) giderek ulusal kredi sistemleri için genel bir dayanak haline geldiğini” göstermiştir.

- ECTS 1989 yılında bir kredi transfer sistemi olarak başlatılmıştır. Ancak günümüzde kredi toplama ve transfer sistemi olarak gelişmektedir.
- 2003 yılında Helsinki'deki Bologna Süreci seminerlerinde ECTS kredileri açısından nitelikler tartışılmıştır. Bu tartışmalardan hareketle, kredilerin ulusal çerçeveler içindeki niteliklerle ilişkilendirilmesi için şu öneriler getirilmiştir:

- Bir yıl içerisindeki nitelikler yaklaşık 120 ECTS kredisi içerebilir.
- Birinci basamaktaki nitelikler yaklaşık 180-240 ECTS kredisi içerebilir .
- İkinci basamaktaki nitelikler yaklaşık 90-120 ECTS kredisi içerebilir. Bu basamak için asgari şart 60 ECTS kredisi olmalıdır.
- Üçüncü basamaktaki niteliklerin belli bir kredi ile temsil edilmesi zorunlu değildir.

Profil belli bir öğrenme alanına yani konu alanına ait nitelikler anlamında kullanılmıştır. Bu anlamda *Tuning projesi* önemli bir örnektir.

Bologna sürecinin gelişmesi öğrenciler, çalışanlar ve işverenler için uluslararası ‘pazar alanı’na ilişkin artan beklentiler doğurmuştur. Eğer süreç başarılı olursa, ‘güven’ olgusuna ve özellikle ulusal niteliklerin daha şeffaf ve standartlara dayalı bir kalite güvencesi sistemine sahip olmasına ihtiyaç vardır.

Kalite güvencesinin iki boyutu vardır:

- *İç kalite güvencesi* (kurumun kendisi tarafından yürütülür)
- *dış kalite güvencesi* (bağımsız organlar tarafından yürütülür)

Berlin Bildirisi'nde bakanlar kalite güvencesini sağlamaya yönelik *kurumsal, ulusal ve Avrupa çapındaki* çalışmaların önemini vurgulamış ve bu konudaki istekliliklerini belirtmişlerdir.

Ayrıca yine Berlin Bildirisi'nde bakanlar 2005'e kadar ulusal kalite güvence sistemlerinin oluşturulması için çalışmalar yapacaklarını belirtmişler ve bu konuda Avrupa ölçeğinde bir referans noktası oluşturma isteklerini belirtmişlerdir.

Avrupa ölçeğinde bir referans noktası oluşturmak amacıyla Yükseköğretimde Avrupa Kalite Güvencesi Ağı - ENQA (European Network for Quality Assurance in Higher Education) tarafından kalite güvencesi standartları belirlenmiştir.

Nitelikler Çerçevesleri Neleri İçerir?

- Başlangıçta 5, daha sonra 8 seviyeli bir yapıya dönüştürülmüştür.
- Bu referans seviyeleri, bireylerin ihtiyacını ele alan çeşitli araç ve gereçlerle desteklenecektir (hayat boyu öğrenme için entegre Avrupa kredi transfer ve birikim sistemi- ECTS, Europass, öğrenme fırsatlarıyla ilgili Ploteus veritabanı).
- Nitelikler Çerçevesi, aynı zamanda farklı seviyelerdeki paydaşlar (özellikle kalite güvencesi onaylama ile ilgili) arasında işbirliğiyle ilgili ana hatları sağlayan birtakım ortak ilkeler ve prosedürler içerecektir.

Özellikleri

- Öğrenme sonuçlarına dayalı olmalıdır,
- Tutarlılığı ve karşılıklı güveni destekleyen “kendi kendine sertifikasyon” süreci bulunmalıdır,
- Yalnızca eğitim-öğretim kurumlarının değil, işgücü piyasasının da dahil olduğu ulusal paydaşların tamamının katılımı ile oluşturulmalıdır,
- Bakanlıklar ve ulusal makamlar arasında sistemli ve yoğun eşgüdüm sağlamalıdır,
- Yaygın eğitimin geliştirilmesine yönelik entegre sistemler sunulmalıdır,
- Güçlü, şeffaf ve (uluslar arasında) güvenilir kalite güvencesi mekanizmalarına sahip olmalıdır.

Nitelikler Çerçevesi Neden Önemlidir?

1- Nitelikler çerçevesi niteliği oluşturan alt birimlerin analizi ve anlaşılabilmesi için önemlidir. Böylece süreçten çok içeriğe önem verilebilir. Nitelikler çerçevesi pek çok gelişimin, ilerlemenin mantıksal sıralaması olarak görülebilir.

2- Bireylerin kazanmak istedikleri nitelikleri farklı yollarla , farklı yaşlarda, farklı koşullarda kazanmalarına olanak sağlar. Bu durum yükseköğretim kurumları için bireyin kat ettiği mesafeden çok, kazandığı niteliğe bakmaları anlamına gelmektedir.

3- Nitelikler çerçevesi yükseköğretimin amaçlarının daha sistemli bir hale getirilmesini sağlar. Bu da Avrupa Yükseköğretim Alanının (EHEA) önemli boyutlarından biridir.

İyi bir ulusal nitelikler çerçevesi yükseköğretime şu dört açıdan yarar sağlar;

- İş piyasasına hazırlık
- Demokratik toplumun aktif bir vatandaşı olarak hayata hazırlık
- Kişisel gelişim
- Üst düzey bilgi birikiminin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması

Nitelikler çerçevesi özellikle iş ve okul hayatındaki sürekliliğin ve verimliliğin sağlanması açısından önemlidir.

Kısaca Ulusal Nitelikler Çerçevesi;

- Bireysel nitelikleri tanımlar ve nitelikler arasındaki ilişkiyi açıklar.
- Nitelikler arasında yatay- dikey geçişlere olanak sağlayan olasılıkları tanımlar ve niteliğin elde edilmesine olanak sağlayacak farklı öğrenme yollarını gösterir.
- Ürünler üzerinde yoğunlaşır ve belli bir niteliğe sahip bireylerin sahip olmaları beklenen bilgi-beceri ve yeterlikleri tanımlar.

- Nitelikler arasındaki ilişkiyi, genel yeterlikleri ve konu alanı yeterliklerini belirler.
- Yükseköğretim kurumları ile kamu kurumları arasında bağlantıyı kurar. Kurumların daha fazla özerk ve sorumluluk sahibi olmalarına ve bakanlıkların bağımsız bir dış değerlendirici ve iç kalite güvencesi sağlayan konumda olmasına olanak sağlar

Günümüzde dünyanın diğer pek çok ülkesinde Ulusal Nitelikler Çerçevesi konusunda çalışmalar yapıldığı dikkati çekmektedir. Avustralya'da, Yeni Zelanda'da ve Güney Afrika'da Ulusal Nitelikler Çerçevesi mevcuttur. Hong Kong'da, Hindistan'da, Malezya'da, Mauritius'da, Meksika'da, Moğolistan'da, Mozambik'te, Namibya'da, Pakistan'da, Filipinler'de, Singapur'da, Güney Kore'de, Sri Lanka'da, Tayland'da, Trinidad - Tobago'da ve Vietnam'da ise geliştirilmesine yönelik çalışmalar/tartışmalar devam etmektedir.

Kaynaklar

- Avrupa Toplulukları Komisyonu (2005). Komisyon Personeli Çalışma Belgesi Hayat Boyu Öğrenme için Avrupa Yeterlilikler Çerçevesine Doğru. Brüksel
- Bologna Working Group on Qualifications Frameworks (2005). *A Framework for Qualifications of the European Higher Education Area*. Ministry of Science, Technology and Innovation: Denmark.